

Jelige:

„Csak az üres kalász hordja fent a fejét.”

A (felső)oktatás visszatérő feszültségeinek lehetséges okai (elemzés)

Az oktatásügy (köz)életünk egyik neuralgikus pontja. „Kedvenc” vesszőparipája az ellenzéki pártoknak, de rengeteg belső feszültséget is hordoz magában.

Az avatatlan kívülállók is találkoznak azon problémák egy részével, amelyek a viták középpontjában állnak, s mivel azok igazság tartalmát maguk is tapasztalják (nincs kréta), sajnos minden egyéb külső-, és belső vádat igaznak hisznek el. Ennek megfelelően leegyszerűsítve látják a problémákat, s fogalmuk sincs arról, miből eredeztethetők a gondok. Ezeket ismerve kézzelfoghatóbb lenne a magyarázat, de egyben kiderülne, a helyzet sokkal tragikusabb.

A legfőbb kiváltó ok a szelekció hiányából fakadó folyamatos színvonal csökkenés. Ebből eredeztethető az oktatásügyben évtizedek óta tapasztalható káosz, azaz ötletszerűen, kipróbálás nélkül kerülnek bevezetésre reformnak nevezett intézkedések. Mindez rányomja a bélyegét az oktatás személyi állományának színvonalára is, igaz, a jelenség a teljes magyar értelmiségre vonatkoztatható.

Mi volt egykoron?

Az ötvenes években egy korosztályba 200 ezer fő körüli gyermek tartozott. Ennek megfelelően ugyanennyien érték el a 18 éves korosztályt. Akkoriban közülük sokan ipariskolákba, technikumokba jártak, ennek megfelelően a gimnáziumban végzettek száma nem haladta meg a 120 ezer főt. Egy érettségizett korosztályból 54 ezer körüli fiatal került be egyetemekre, főiskolákra. Összevetésként elmondható, hogy 4,5-ös tanulmányi átlag alatt egyetemre, 4-es alatt főiskolára nem is volt érdemes jelentkezni. Ezek az átlagok most nagyjából 410-, illetve 350 pontnak feleltethetők meg.

A felsőfokú intézményekbe felvett hallgatók 95 %-a szerzett diplomát, s nekik a 85-90 %-a a végzettségének megfelelő szakmában helyezkedett el. A felsőfokú intézményeknél az évisméltés a teljes tanulmányi időszakra vetítve 2 % alatt maradt. Tehát A felvett 54 ezer fiatalból 45 ezren (83 %) a szakmában helyezkedtek el.

Az adott korosztály létszámának egynegyede került be a felsőfokú oktatásba, és gyakorlatilag a tanulmányi idő alatt végeztek, s a teljes korosztály egyötöde a szakmán belül helyezkedett el.

Mi a helyzet most?

Tizennyolc évvel ezelőtt, 1997-ben 100 350 gyermek született. 2015-ben a felsőfokú oktatási intézményekbe jelentkezők száma 105 ezer volt, azaz a 2015-ös év volt az első, amikor többen jelentkeztek továbbtanulásra, mint ahányan 18 évvel előtte megszülettek.

Hogyan fordulhat ilyen elő?

A jelenlegi törvények szerint mindenki jogosult az ingyenes felsőoktatásra, de csak egyszer. Ennek megfelelően az adott korosztályból (100 350 megszületett gyermekből) 55 800 fő először nyert felvételt, ezért kerülhettek be állami ösztöndíjasnak. A további 50 ezer jelentkező másodszor, többször jelentkezett. Az érettségizettek száma 68 597 fő volt, közülük 55 800 fő került alanyi jogon felvételre.

Az összes felvett létszám 72 ezer fő, akikből a fentiek értelmében 55 800-an első jelentkezőként, állami ösztöndíjasként kerültek be a rendszerbe, és a többször jelentkezettek közül 16 200 fő (22%) újból bekerült valamely intézménybe.

Itt álljunk meg egy pillanatra!

Összesen 105 ezer fiatal jelentkezett továbbtanulásra. Közülük 72 ezret felvettek, 33 ezret nem. A felvétel alapja a pontszám, amiket évek óta közzéteszik, azaz nagyjából „belőhető”, hogy milyen esélye van a pályázónak. Az eltérések csekélyek, tehát könnyen kiszámítható, hogy érdemes-e pályázni, vagy nem. S ennek ellenére a jelentkezők egyharmada, azaz 33 ezer ember arra sem volt képes, hogy kiszámítsa, érdemes-e pályázni. Sajnos itt tartunk.

A felvettek létszáma 72 ezer fő (azaz a korosztály 72 %, a régi 22 %-al szemben), Az állami ösztöndíjasok száma 55 800 fő volt (a születettek 58 %-a, szemben a korábbi 22 %-al). Manapság a végzett hallgatók fele végzi el a tanulmányait (legalábbis abban az intézményben ahová jelentkezett), s a végzetek további – durván – fele helyezkedik el a szakmán belül. Ez pedig az adott korosztálynak a 15-18 %-a, azaz relatíve és abszolúte is rosszabb az arány, mint ami az 50-70-es években volt. Arról nem is beszélve, hogy manapság az évismérlés nem 2 % alatt, hanem bőven 20 % felett van.

Sokan 8-10 év alatt sem képesek semmilyen diplomát szerezni, azaz ennyi időn keresztül nem jelennek meg a munkaerő piacon, eltartatják magukat a társadalommal, a szülőikkel.

Az 1990 évi „fordulat”

A rendszerváltás után rekordidő alatt a 24-ből 72 egyetem és főiskola lett, sőt, a régebbi intézményeknél a karok száma is emelkedett. Már 10 fő alatt is nyitnak szakot. Akkor most ráfizetéses a felsőoktatás, vagy nem?

Néhány intézmény felvételi ponthatárai 2015-ben

az intézmény neve	a kar neve	rövidítése	ponthatárok	
			alsó	felső
Budapesti Corvinus E.	Közgazdaságtudományi	BCE-KTK	308	466
Budapesti Műszaki E.	Építészmérnöki	BME-ÉPK	356	435
Debreceni E.	Állam- és Jogtudomány	DE-ÁJK	244 x	468
	Általános Orvosi	DE-ÁOK	409	438
Eszterházy Károly F.	Gazdaság- és Társ.tud.	EHF-GTK	240 x	451
Pázmány Péter Kat.E.	Jog- és Államtudomány	PPKE-JAK	280	460
Semmelweis E.	Ált. Orvostudományi	SE-ÁOK	435	452
Szent István E.	Gazdaság- és Társ.tud.	SZIE_GTK	280	463
	Gépészmérnöki	SZIE-GEK	280	286

Megjegyzés: Debrecenben 3 szakra összesen 27 főt, az Esterházy Károly Tanárképző Főiskolán pedig 10 szakra 101 főt vettek fel 280 pont (2,5-ös tanulmányi átlag) alatti eredménnyel, mert a felsőoktatási szakképzésre 280 pont alatt is felvehető a diákok (megnyugtató).

Néhány intézmény felvételi szintje a bölcsészképzésben

az intézmény neve	a kar neve	rövidítése	ponthatárok	
			alsó	felső
Berzsenyi Dániel F.	Bölcsészettud.	BDF-BTK	280	430
Debreceni E.	Bölcsészettud.	DE-BTK	280	464
Eszterházy Károly F.	Bölcsészettud.	EKF-BTK	284	451
Gál Ferenc F.	Pedagógia	GFF-PK	280	396

Pázmány Péter K.E.	Bölcsezzettud.	PPKE-BTK	280	457
Szent István E.	Bölcsezzet- és Pedagógiai	SZIE-ABPK	280	316

A táblázatok adatainak értékeléséhez hozzátartozik, hogy a pontszámok három tételből állnak, 200-200 pont jár a tanulmányi- és az érettségi eredményekért, emellett még 100 pont szereshető egyéb jogcímen (emelt szintű érettségi, nyelvvizsga révén). Az elérhető maximális pontszám 500.

Emlékszünk még, hogy 1950-85 között felvett diákok (minimális) pontszáma mennyinek felelne meg? Főiskola 350-, egyetem 410 pont. A fenti táblázatokból kitűnik, hogy manapság némely esetben a bejutáshoz szükséges legmagasabb pontszám is kevés lett volna annak idején egy felvételire. A 280 pont nagyjából 3-as átlagnak felel meg.

Szúrópróba szerűen nézzünk meg néhány adatot!

Az egyik vidéki tudományegyetemünkön 556 fő került felvételre bölcsezz szakon. Közülük 25 %-a pályázott 400 pont feletti értékkel, 40 %-uk nem érte el a 300 pontot (3,1-os átlagot) sem. Az 556 jelentkezőből 130 a pszichológia szakra jelentkezett (csak itt haladta meg a bejutási szint a 400 pontot).

Ha ennél az egyetemenél a bölcsezzhallgatók 23 %-a pszichológus akar lenni, akkor ez országos szintem sem lehet sokkal másképp. Kell-e az országunknak ennyi pszichológus? Kémia tanárból viszont többre lenne szükség, mint évi egy fő országos szinten.

Egy budapesti patinás egyetem, tanító- és óvóképző szakaira 700-an nyertek felvételt, közülük 30 % nem érte el a 3,1-es átlagot, s a többi 70 %-nál sem volt az átlag 3,5 felett.

Ugyanennél a patinás egyetemenél a bölcsezz szakra 738-an nyertek felvételt, s 80 % 400 pont alatt került be.

Vizsgáljuk meg, hogy a 300 pont alatt felvételre került 226 hallgató milyen szakokra jelentkezett! Andragógia 8-, anglisztika 13-, germanisztika 66-, néprajz 11-, pedagógia 12-, politológia 30-, szlavisztika 29-, szociális munka 23-, szociológus 13 fő.

Folyamatos felhígulás

A szocializmusban az ideológián alapuló személyi szelekció zajlott le. Ez az óvodai képzéstől az egyetemekre való bejutáson keresztül az akadémiai tagságig mindent áthatott. Az oktatásba olyan személyek kerültek be, és lettek vezetők, akiknél nem a tárgyi tudás, hanem a feltétlen lojalitás volt az elsődleges. Kárt okozott, hogy a rátermett kiválóságok kikerültek a döntéshozó helyzetből. Egy pozitív tényező írható ennek a rendszernek a javára, mégpedig az, hogy „hülye” gyerekeket nem vettek fel.

A rendszerváltást követően a helyzet e téren változott, azaz „lefelé” megnyíltak a távlatok az un. „büfé” diplomák megszerzése felé. Sokan külföldön helyezkedtek el, elsősorban a vendéglátásban (a büfé és étterem nincs távol egymástól).

Az igénytelenség az oktatóknál is észlelhető volt, lehetett valaki dékán, vagy rektor, a nyelvvizsga-, vagy önállóan megírt szakkönyv nélkül.

A fene nagy pénzhiányban majdnem tízszer annyi kar lett, mint 1990 előtt volt.

A helyzet folyamatosan romlik, mert akik ma diákok, holnap tanárok lesznek, és így tovább.

Egy „kézzelfogható” példa. Ha a borász hígítja a borát, s ezt teszi a nagykereskedő, a kiskereskedő és a vendéglős is, a vendég már nem bort, hanem inkább vizet iszik.

A szükségletek, a gyakorlati oktatás, és az alkalmasság kérdése

A felsőoktatási intézményeket nagyjából hidegen hagyja, hogy a piacnak milyen végzettségű fiatalokra és milyen létszámban van szüksége.

A diákság egy (jelentős) részét sem a piac igényei érdeklik, hanem, hogy hová lehet bejutni, és a legkisebb erőfeszítéssel szerezni valami keményebb fedelű papírt, mint az a bizonyos. Thaiföldön ezt a kérdést életszerűbben oldják meg. Az oktatás az érettségiig annyira ingyenes, hogy az orvosi ellátástól az iskolaköpenyen keresztül az utazásig minden térítésmentes. Az egyetemi oktatási költségeket cégek (általában leendő munkahelyek) viselik, egyben ellenőrizve, hogy a diák komolyan veszi-e a tanulmányait. Ennyire egyszerű.

A gyakorlati oktatás aránya drasztikusan visszaesett. Ennek elsődleges oka, hogy aki tanítja, az soha sem csinálta, tehát mit és hogyan mutasson meg. Az agrárképzésben például '45 előtt a tanulmányi idő 45 %-a gyakorlat volt, ma pedig 2 % alatt van. Csoda, ha a végzettek messze ívben elkerülik a mezőgazdaságot?

Az alkalmasságra sem kíváncsi senki. A legjobb példa az orvostudományból hozható. Van, aki kiváló diagnosztika és talpraesett orvos, de van, aki kutató típus. Ha őket összecserejlük, igen kellemetlen meglepetésben lehet részünk, s főként a pácienseknek. Az oktatásra sem alkalmas mindenki.

A legszomorúbb, hogy az egyre felszínesebb oktatás és leszállított követelmény szint hatására a tanári karban egyre kevesebben lesznek olyanok, akik a diákjaikat orientálni tudják valamely tudományterület, szakma felé.

Mi történik most az oktatásügyben?

Vajon mi lesz azokkal a „csillagszemű” fiatalokkal, vagy lassan meglett emberekkel, akik valamilyen csoda révén elvégeznek egy főiskolát, vagy egyetemet? Sokan úgy döntenek, hogy elmennek külföldre, s felszolgálóként kamatoztatják a szakismereteiket, mellesleg egy „konyha”nyelvet is gyakorolhatnak.

A kevésbé bátrak itthon maradnak, s olyan munkahelyekre pályáznak, mint az önkormányzatok, kamarák, regionális központok, nyugatról támogatott magán alapítványok, média, felső vezetés, minisztériumok és csatolmányai, s végül, de nem utolsó sorban a politika. Ezeket a területeket megszállják, s az állam az államban elvet követve, egymást segítve működnek.

További részük értelmiséginek gondolva magát, a szakmában helyezkedik el. Ők a szakmai hiányosságait kapcsolatépítéssel, és jól begyakorolt szlogenek hangos puffogatásával egyenlítik ki.

Süketnémák párbeszéde

A kormány 2012-ben egy megbízható, mindenhez értő szakemberre bízott egy sereg szakterületet, aki volt olyan dörzsölt, hogy bebiztosította magát különféle végrehajtó és ellenőrző rendszerek kiépítése révén.

Abból az ideális elképzelésből indult ki, hogy legyen mindenkinek egyenlő joga, egyenlő feltételek mellett, egyenlő kötelezettséggel. Emellett meg akarta akadályozni, hogy az oktatásra szánt pénzeket, illetéktelenek másra használjanak fel.

Mindezekhez ő személyesen nem értett, ezért a megvalósítást másokra bízta, s tekintettel, hogy a témában tényleg nem volt jártas, azt ellenőrizni sem volt képes, tehát megbízható emberekre volt szüksége. Így jött létre a KLIK és a felsőoktatási intézményeket uraló strómanok gyülekezete, a kancelláriátus rendszere. Mindkettő jó szándékkal került létrehozásra, de abból az adott személyi állományból, amely a hatalomhoz hú volt, azaz a szakértelem kérdése – mint feltétel – nem volt elsődleges.

Ez nem először fordul elő. Emlékezzünk arra a sakkjátszmára, amikor királynő áldozatra került sor (a „Rózsát a Dunába!” magasztos jelszó születésekor), amikor is elhangzott, hogy összesen 12 ezer diák kerül állami ösztöndíjasként felvételre, majd ez került két hét múlva pontosításra, hogy... tehát mindenki.

Most az újbóli vész helyzetben megint megtalálják (az eredetileg térképész) a professzor urat. Ő pedig kertelés nélkül kimondta, hogy a király meztelen, azaz nem csak a KLIK-el van baj, hanem azokkal is, akik a másik oldalon farkast kiáltanak. Ők rögtön sértésnek vették a kockásingesítést, és jellemző módon értelmi képességükhöz mértén úgy reagáltak, hogy akkor legyen minden kockás. Puff neki.

Egy szakértelem nélkül összetakolt KLIK-el, az egyetemi strómanokkal nemcsak a kockásingeseknek ártunk, hanem a tanítani vágyóknak és tudóknak is. Azoknak a diákoknak is, akik minden elismerést megérdemelnek a néha erőn felüli teljesítményükért. Ők pedig mindezt nem érdemlik meg.

A baj az, hogy a KLIK-esek, a kancellárok, de Mikszáth után szabadon mondjuk ki: a mamelukok és a kockásingesek egy töről fakadnak, csak a másik oldalon vannak. Nagyrészt ők azok, akik a leszállított felvételi szint mellett valahogy papírt szereztek. Valahol fontosnak kell lenniük, hallatva szavukat.

Tisztelt rektor és dékán urak! Tisztelt oktatásban és oktatásirányításban dolgozók!

Önök mindnyájan szakemberek, egyben (nagyrészt) szülők, nagyszülők. Emlékeznek még a technikumokra, felsőfokú technikumokra? Így utólag mi a véleményük ezek bezárásáról?

Így utólag mi a véleményük a NAT- I-ről és a NAT II.-ről, valamint a bolognai rendszerről?

Miként vélekednek arról, hogy bizonyos egyetemi szakokra 280 ponttal is be lehet kerülni, hogy akárhány egyetemet el lehet kezdeni, hogy 8-10 évig is járhat valaki egyetemre (még akkor is, ha fizeti), s esetleg mégsem tud diplomát szerezni?

Önök egyetértettek, hogy szüntessék meg a többkampuszú egyetemeket, mert az rossz, s nemrég rájöttek, hogy az egykampuszú a rossz, s ezért visszaállították a több székhelyűeket, csak másik összetételben. Mi ez? Önkéntes szellemi prostitúció?

Ha véletlenül a fentiekkel kapcsolatban Önöknek is elmarasztaló lenne a véleményük, csupán megjegyzem, nem a két kézzel dolgozók hozták ezeket a rendeleteket, hanem azok, akik az eszükre büszkék.

Jártak-e tüntetni a fentiek miatt, s ha nem, miért nem? Ja, és ha igen, milyen ingben?

Mi a véleménye a bölcs és tudományokban jártas, büszke rektori konferenciának arról, hogy magánügy-e a diplomák kiadásának feltételeként előírni egy – nem az alapszakkal összefüggő – tantárgy kötelező abszolválását. Vagy ez már az autonómia fogalomkörébe tartozik? Ebbe tilos belebeszélni? Van idejük ezt a kérdést tisztázni, vagy a simainges melósokra bízzák a döntést?

Az embert a kíváncsisága emelte ki az állatvilágból. Ezt a veleszületett érdeklődést lehet tompítani színvonalatlan, lélektelen oktatással. Önök, duzzogó kockásingesek, még a vélt, vagy valós igazukat is képtelenek megvédeni saját erőből? Eleget ártottak már a fiataloknak, rajtuk keresztül mindnyájunknak. Ha már tanítani képtelenek, legalább ne manipulálják a diákságot!

Végezetül azoktól kérek elnézést, akik a fenti sorokat elolvasták. Valószínű nem nekik íródtak, hanem azoknak, akik ha el is olvasnák, nem értenék meg.

Tiszainoka, 2016. március 6.

Dr. Vinczeffly Zsolt